

Özgürlük ve Sansür Tartışmaları Çerçevesinde İnternet Düzenlemeleri ve Gözetim*

Esra Serdar Tekeli, Öğr. Gör. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İletişim Fakültesi, esra.serdar@hbv.edu.tr

Görüş Review

Giriş

İnternet ortaya çıktığı günden bu yana, kullanım amaçları ve alanları ile ilgili birçok değişime uğramıştır. İletişim şeklimizi bambaşka bir döngüye çeviren bu alan aynı zamanda yeni bir sanal mekân yaratarak fiziki dünyanın sorunlarını bu sanallığa taşımıştır. İletişimin çok boyutlu, interaktif ve eş zamanlılıkla yürütüldüğü bu buluşun en önemli yaratımı olarak sanal kamusal alan, bireylerin her türlü düşünce ve görüşlerini sınırsızca paylaşabildiği bir sistemi mümkün kılmıştır. Aynı zamanda alternatif bir medya olarak internet, anlık bilgi paylaşımı ve sınırsız içerik oluşturma ve içeriğe ulaşabilme imkanlarıyla da yeni bir medya düzeni yaratmıştır.

İnsanlık tarihine yön veren bu buluş, her geçen gün yeni gelişmelerle ilerlerken bir yandan da sıklıkla tartışılan bir alan olmaktadır. Bu tartışmaların ana teması, internetin sınırsız özgürlük vaat eden ortamı ile aynı zamanda takibi ve kontrolü sahip olduğu teknoloji nedeniyle denetlenmesinin güç olduğu bir mecra olmasında yatar. Mekân ve birey anonimliğinden kaynaklanan belirsizliklerin fazlaca yaşandığı bu yeni sanallık, “ticaretten eğitime, sağlıktan hukuk sistemine kadar tüm alanlarda köklü değişikliklere yol açmakta, yönetim biçimlerini ile devlet-vatandaş ilişkilerini de etkilemektedir” (İçel, 2018:492). İnsanın olduğu her alan aynı zamanda yeni sorunlar ve sorumluluklar ve bunlara yönelik belli düzenlemeleri beraberinde getirmektedir. Nasıl ki toplumların bir arada yaşaması için belli yasal ve normsal kurallar yüzyıllardır oluşturulduysa, bugün internet toplumunu yönetebilmek için de birçok düzenleme ve oto-kontrol yöntemleri geliştirilmektedir. Bu noktada ortaya çıkan internete yönelik düzenlemeler, devletler tarafından devreye sokulan “denetim” mekânizmaları olarak işlev görmektedir.

Bu çalışma, internete yönelik düzenlemeleri özgürlükler ve sansür ikileminde ele alarak 5651 sayılı “İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunu”¹ İnternet Yasası’na alternatif bir bakış açısı ortaya koymayı amaçlar. Zira Kanun kabul edildiği günden bu yana sıklıkla revize edilmiş, özellikle 2014 ve 2020 yıllarında getirilen düzenlemeler sansür tartışmalarını kuvvetlendirmiştir.

İnternet ve İfade Özgürlüğü

Demokrasinin temel dayanağı ve bir anayasal hak olarak ifade özgürlüğü, gelişen teknoloji ve dönüşen yeni kamusal alan bağlamında demokrasi tartışmalarıyla birlikte seyreder. “Seyirci” demokrasisini “katılım” demokrasisine dönüştüren internet (Leggewie ve Maar, 1998)², Dahl’ın

1 Kanun adının çok uzun olması sebebiyle ilerleyen bölümlerinde “5651 Sayılı İnternet Kanunu” olarak zikredilecektir.

2 Ana kaynağa Almanca olması sebebiyle ulaşılamamış, ilgili içerik Andreas Busch, Patrick Theiner ve Yana Breindl tarafından yazılan “Internet Censorship in Liberal Democracies: Learning from Autocracies?” adlı makaleden

* Bu çalışma Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde hazırlanan “Yeni İletişim Araçlarında Gözetim: İnternet Yasası ve Twitter Yasağı” adlı doktora tezinin bir kısmını içermektedir.

da (1989) belirttiği gibi, yöneticiler ve vatandaşlar arasındaki bilgi boşluğunu azaltmaya ve bu sayede yüksek katılıma vesile olmuştur. Bu katılım ivmesi, interneti, bir yandan artan ifade ve paylaşım özgürlüğünü olanaklı kılan bir kamusal alan haline getirirken, diğer yandan yeni dönemin en önemli “kapatma-kuşatma” pratiği olarak tartışmaya açmıştır.

İfade özgürlüğü kavramı tarihinin daha az doğrusal ve oldukça karmaşık olduğunu belirten John (2019), özellikle son birkaç yüzyıldır, özgür ifadenin geliştiği alanın yalnızca mekânsal ve zamansal sınırlara değil, aynı zamanda siyasi düzenlemeye ve sosyal kontrole tabii olduğunu belirtmektedir (John, 2019:26). Kuşkusuz bu kontrolün günümüzde, tarihin her döneminden daha yaygın olması, gelişen teknolojinin yarattığı dijitalleşmenin bir sonucudur. Bu noktada, internetin ifade ve düşünce özgürlüğü hakkını kullanmanın en etkin alanı haline geldiği günümüzde, tartışmaların boyutu yeni bir kavram olan “çevrimiçi ifade özgürlüğü” ekseninde gelişmektedir. Dolayısıyla internet, ifade özgürlüğünü kullanma ve kısıtlama potansiyeliyle bir ikilik yaratmaktadır (Benedek ve Kettemann, 2013:7).

Tarihin her döneminde kutsal görülen insan haklarının bir çeşidi olan düşünce ve ifade özgürlüğü, son üç yüz yıldır tartışılan bir konudur ancak günümüzde yükselen sosyal medya platformları ile tartışma alanı genişlemiş, neyin ifade özgürlüğü neyin ifade özgürlüğünün aşırı kullanımı olduğu konusu muğlaklaşmıştır. Yaşanan dijital gelişmelerle, temel ve anayasal bir hak olarak ifade özgürlüğünün sınırlarını ortaya koymak, özellikle siyasal ve hukusal anlamda daha da zorlaşırken, bu insani hakkın nasıl sınırlandırılacağı, yine insan hak ve özgürlükleri bağlamında ele alınmalıdır. Örneğin bir düşüncenin nefret suçu mu, ifade özgürlüğü mü olduğu ya da bireyin düşüncesini serbestçe açıklaması diğerinin özel hayat gizliliğini tehdit edebilme potansiyeli taşıma noktasında ki tartışma, ifade özgürlüğünün her türlü bahanelerle önüne geçilmesinin oto-sansür uygulamalarıyla mümkün olabileceği belirtilmiştir (Çelik, 2013:236). Politik ve ideolojik fikirler söz konusu olduğunda ifade özgürlüğünün korunması gerekçesiyle ise “sansür” kavramı, genellikle bir devlet müdahalesi olarak ortaya çıkmaktadır.

İnternet Sansürü

Sansür, bir ülkenin genellikle otoriter-demokratik süreçteki pozisyonuna yönelik bir gösterge olarak kabul edilir (Akgül ve Kırıldıoğ, 2015) ve bu bağlamda daha çok politik ve siyasi bir alt yapısı söz konusudur. Sansürün yeni türlerinden biri olarak internet sansürünü ele alan çalışmalarda (Leberknight vd., 2010, Li, 2013, Murdoch ve Roberts, 2013, Schell, 2014, Yılmaz vd., 2017, Subramanian, 2011, Shukla ve Moosavi, 2013) sansür, hükümetler ve devletlerin, vatandaşların çevrimiçi aktivitelerini kontrol etme ve serbest bilgi akışını kısıtlama ve bu bağlamda çevrimiçi kullanıcıların temel özgürlükler çerçevesinde belli haklarını ihlâl etme uygulamaları olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda internet sansürü, internet içeriklerinden nelere ulaşılabileceği, nelerin yayınlanabileceğinin kontrolünü ve baskılanmasını içerir (Shukla ve Moosavi, 2013). Sansürün olumlu veya olumsuz ne şekilde algılandığına yönelik tespitlerinde Li (2013:16), zorunlu olarak bir baskı oluşturmeyen ve yalnızca bir özgürlük kısıtlaması olarak sansürün tarafsız bir terim olduğunu ileri sürmektedir. Ancak bu tanım, bireysel hak ve özgürlükleri sınırlayan herhangi bir girişimin kimin adına tarafsız olacağını tartışmaya açması bakımından sorunludur. Zira ABD Yüksek Mahkemesi de sansürü tarafsız değil olumsuz bir terim olarak görmektedir (Li, 2013:17).

Sansür ve erişim engelleri odaklı çalışmalarda internet özgürlüğüne ilişkin düşünceler önem kazanmaktadır. İnternetin ilk ortaya çıktığı günden bu yana kullanım amaçlarının çeşitlendiği, bu noktada internet üzerindeki kontroller konusuna yönelik bakış açılarının da değiştiği

alıntılanmıştır.

görülmektedir. İnternetin gerçek sahibi tartışmaları kontrol mekânizmalarını gündeme getirmiş ancak bu noktada konuya ilişkin ilk düşünceler internetin tasarımı ve teknik mimarisi sebebiyle özgürlükçü bir yapıda olduğu konusunda birleşmiştir. Bu noktada ortaya çıkan siber-liberterizm kavramı, kişisel ve ekonomik özgürlük felsefesi olarak, bireylerin (vatandaşlar, tüketiciler, şirketler ve topluluklar), kendi zevklerini, ilgi alanlarını çevrimiçi takip etme özgürlüğüne sahip olmaları gerektiği inancını ifade etmektedir (Thierer ve Szoka, 2009). Buna göre siber-liberterler gerçek internet özgürlüğünün devlet eyleminden bağımsız olduğuna inanmaktadırlar. Ancak giderek gelişen teknolojilerin yeni platformlarla bireylere ve topluluklara farklı özgürlük alanları sağlaması internet üzerinde kontrolü tartışmaya açmıştır. Özellikle internet sansürünün araştırılması önemlidir çünkü, kullanıcı türevli içerik üretiminin ortamı olarak internet, kullanıcıların özgürce kamusal ve bireysel paylaşım ve tartışmalarına olanak tanırken, diğer yandan baskı ve engelleme mekânizmalarıyla kontrol altında tutularak oto-sansüre zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda sansür yerine “internet kontrolü” kavramının daha zararsız olduğunu belirten Li (2013), internet üzerindeki uygulamaların sansür mü kontrol mü olduğuna ilişkin ayrımın ilgili düzenlemenin içeriği ile alakalı olduğunu belirtmektedir.

Siber alana ilişkin düzenlemelerin önemli bir kategorisini sunan Lessig, işe gerçek ve siber alan arasındaki farkı anlatmakla başlar. Hatta Lessig bunun da ötesinde internet ve siber alanın birbirinden farklı olduğunu söyler. Lessig’in tüm tartışmalarından yola çıkarak denilebilir ki; internet bir teknolojidir, siber alan ise bu teknoloji üzerine kurulmuş bir dünyadır. Bu farkı nesiller üzerinden de açıklayan Lessig, 40 yaş üzerindeki birçok kişi için internet varken siber alan yoktur demektedir. Ancak bu kişilerin çocukları için “siber dünya” söz konusudur ve neredeyse ikinci yaşamları haline gelmiştir (2006:9-10). Lessig’e göre şu an içinde bulunduğumuz yer gerçek alandır. Bu alanda insan yapımı ve insan yapımı olmayan her iki yasaya da tabi olduğumuzu belirten Lessig (2006:11) siber alanda ise tek bir yol ya da kural olmadığını, ağın doğasının temel özelliği olan “kontROLSÜZLÜKLE” açıklar (2006:32). Çünkü “net” olarak adlandırılan şeyin mimarileri çoktur ve bu farklı mimarilerde yaşam karakterleri çeşitlilik göstermektedir. Ancak siber alanın düzenlenebilmesi noktasını ağın mimarisine bağlayan Lessig, siber uzayda dört kritik kısıtlama gücünden söz eder; yasa, sosyal normlar, pazar ve mimari. Buna göre bu dört kısıtlama türü siber düzenlemelerin hareket noktasını oluşturmaktadır. Freedom House tarafından 2009 yılında yayınlanan raporda ise Karlekar ve Cook (2009), İnternet kontrol mekânizmasının üç boyutta gerçekleştiğini belirtmektedirler. Bunlar; Erişim önündeki teknik engeller, içerik sınırlamaları (filtreleme, site engellemeleri, sansür) ve kullanıcı haklarının ihlaline zemin hazırlayan yasal düzenlemeler ve gözetim unsurlarıdır. Leberknight vd. (2010:2) ise, internet sansürünün teknik kategorisini 3 alt başlıkta özetlerler. Bunlar, izleme ve gözetim, içeriği engelleme -filtreleme ve değiştirme, ve son olarak içerikleri kaydetmedir.

Dolayısıyla internet sansürü genel olarak sosyal, politik ve teknik mekânizmalar içerir ve bu alanların her biri birbirini hem etkiler hem de güçlendirir (Leberknight vd., 2010:6, Roberts vd., 2009). Ayrıca sürecin bir izleme, gözetim ve denetim sorunsalıyla başladığı söylenebilir. Zira herhangi bir kısıt ya da engelleme durumunun gerçekleşmesi için, engellemeye konu olacak durum ya da konuların varlığının tespiti gereklidir ve bu da gözetim süreçleriyle mümkündür. Leberknight vd. (2010), bir gözetim süreci sonucunda uygulanması gerekli görülen sansür bileşenlerini aşağıdaki gibi şemalaştırmıştır.

Şekil 1

İnternet Sansürünün Bileşenleri³

Buna göre internet sansürünün tek bileşenli olmadığını belirten Leberknight vd (2010), başarılı bir internet sansürü için ileri teknolojiler gerekmediğini, internet sansürünün uygulanabilir ve sürdürülebilir olması için statükonun da etkisiyle sert cezalar ve siyasi ideolojilerin sosyal ve oto sansürü oluşturduğunu belirtmektedir.

İnternete yönelik erişim engelleri ve sansür uygulamalarının bileşenlerinin yanı sıra türleri de söz konusudur. Bu uygulamaların iki boyutta gerçekleştiği söylenebilir. Bunlardan ilki ticari sansür olarak belirtilebilir. Ticari sansür; özellikle batı ülkelerinde yaygın olarak görülen, herhangi bir ürünün kullanımına ve paylaşımına yönelik kısıtlamaları içeren ve caydırıcı cezalarla kontrol altına alınmak istenen bir süreçtir. Bu ürün bir sanat eseri olabileceği gibi herhangi bir piyasa ürünü de olabilir.

Bir diğer sansür türü olarak devlet sansürü, dünya çapında birçok ülkede başvuru ve yasal çerçevelerle desteklenen bir sansür türüdür. Devlet kontrolü ve denetimi olarak sansür hiç kuşkusuz internetin teknik alt yapı sistemleri ile mümkün olmakta ve bu noktada politik ve sosyal süreç, tekniği kullanarak sansürü hayata geçirebilmektedir. Birbirini güçlendirme bu şekilde gelişir. Roberts vd. (2009), politik düzeyde hükümetlerin genellikle internet üzerindeki bilgi akışını kontrol etmek için medya politikaları ve yasal çerçeveler oluşturduklarını belirtirler. Diğer taraftan sosyal mekânizmaların aynı zamanda bir kontrol mekânizması olarak da işleyebileceğini belirten araştırmacılar, yasaklanmış bilgileri görmeyen etkili bir baskı mekânizması olacağını ifade etmektedirler.

Her iki boyutta da kullanılan teknik sansür mekânizmaları ise IP adres engelleme, alan adı (DNS) filtreleme ve yeniden yönlendirme, portal sansürü ve arama sonucu kaldırma, içerik sansürleme, anahtar kelime filtreleme gibi yöntemleri kullanarak kullanıcıların çevrimiçi bilgiye erişme, yayınlama ve paylaşma durumlarının kısıtlanması olarak tanımlanmaktadır (Roberts vd., 2009:6-7, Shukla ve Moosavi, 2013). Bunlar içinde web sitelerine erişimi engelleyen veya kara listeye alınan anahtar kelime engelleme yöntemlerinin sayıca giderek artan birçok ülkede uygulanan bir teknik olduğu belirtilmektedir.⁴ Ancak şu da belirtilmelidir ki, özellikle devlet sansürü söz konusu olduğunda teknik kanalıyla kısıtlamalar fazlasıyla söz konusu olmaktadır. Bu bağlamda özellikle anahtar kelime sansürü ve durumsal trafik analizi en maliyetli teknolojiler ve kısıtlama yöntemleridir.

³ Leberknight v.d nin "A Taxonomy of Internet Censorship and Anti Censorship" (2010) isimli çalışmalarından alınmıştır.

⁴ About Filtering, <https://opennet.net/about-filtering> 21.12.2019.

Tüm filtreleme yöntemleri içerisinde yasaklanan bilgileri ziyaret etmeme noktasında en etkili filtre biçiminin “sosyal baskı” olduğunu belirten Roberts vd. (2009:6), sosyal baskının başarısız olduğu durumlarda politik baskının öne çıkacağını belirtmektedir. Aynı düşünceye göre teknik filtrelerin ise sosyal ve politik baskıların başarısız olduğu durumlarda uygulanması beklenmektedir.

İnternet sansürüne neden olan konular siyasi/politik, sosyal/kültürel ve ticari/teknik olarak sınıflandırılabilir. Bu bağlamda ticari/teknik sansür ve düzenleme içerikleri olarak fikri mülkiyet hakkı ihlalleri, telif hakları, sahtecilik, korsanlık, hackerlik gibi alt başlıklar öne çıkmaktadır. Düzenleme ve ya sansüre konu olan sosyal/kültürel içerikler ise, müstehcenlik ve çocuk ve yetişkin pornografisi, nefret ve şiddet içerikli yayınlar, zararlı madde kullanımına teşvik/özendirme, intihara yönlendirme, sosyal norm ve değerleri aşağılayıcı yayınlar, güvelik ve terör tehdidi içerikleridir. Siyasi/politik gerekçeli düzenleme konuları ise, devlet başkanlarına karşı kışkırtıcı içerikler, hakaret, devlet sırlarının ifşası, muhalif düşüncelerin baskılanması olarak belirtilebilir.

Tüm bu bilgiler ışığında 5651 sayılı İnternet Kanunu, içeriğinde düzenleme ve kontrol mekânizmalarını barındıran, sosyal/kültürel, politik/siyasi türleri içeren ve teknik altyapı kullanılarak uygulanan bir denetim tutumu olarak değerlendirilebilir. Yasa tek boyutlu ve çok yönlü erişim engelleri de içermektedir. Buna göre yasanın tek boyutluluğu devlet denetiminin bir mekânizması olarak işlenmesi, çok yönlülüğü ise hem teknik mimari hem de yasal düzenlemeler yoluyla kullanıcılar ve kullanım sağlayıcılar üzerinde gözetim ve kontrol süreçlerine kaynaklık etmesi ve bu sayede önleyici bir strateji içermesi ile açıklanabilir.

Gözetim ise, sansür tartışmalarına yol açması nedeniyle, içerik engelleme, düzenlemeler ya da filtreleme uygulamalarının her daim odak noktasındadır. Gözetim- sansür- hak ihlalleri arasındaki ilişki şöyledir:

Şekil 2

Gözetim Süreçleri

Bireysel özgürlükler alanı, gözetim ve sansürün zarar verdiği değişmez bir alan olarak, her iki uygulamanın merkezindedir. Bir sansür durumu için öncelikle gözetim mekânizmalarının çalıştırılması gerekir ki, neyin ortadan kaldırılacağına ilişkin bilgiler, gözetim ile elde edilmektedir. Dolayısıyla sansür tutumlarını anlama çabaları, bireysel hak ve özgürlüklere yönelik zarar verici görüş ve uygulamaları ortaya koymak, dönüşen gözetim mekânizmalarının güncel dinamiklerini açığa çıkarmak ve değiştirmeye yönelik adımlar atmakta önem arz etmektedir. Bu çabanın ilk aşaması internete ilişkin içerik düzenlemeleri ve bu kapsamda alınan erişim engeli kararlarının 5651 sayılı Kanun çerçevesinde incelemek, internete yönelik devlet müdahalesinin mantığını anlamak açısından gereklidir.

İçerik Düzenlemeleri ve 5651 Sayılı İnternet Kanunu

Geniş bir ağ yapılanmasına sahip ve oldukça yaygın, çoğunlukla merkezsiz ve çoklu etkileşim olanağıyla küresel bir yapı olan internete ilişkin düşünceler, daima olumlu ve olumsuz bakış açıları ve görüşlerle karşılaşmıştır. Dolayısıyla internetin ikircikli bir yaklaşımla ele alındığı söylenebilir. Bu ikilem, internetin bir yandan merkezsiz ve uçsuz bucaksız yapısından kaynaklanan bilgi erişiminde sınırsızlık, haberleşme/ifade ve paylaşım özgürlüğü gibi temel hakları destekleyen yapısıyla, diğer yandan yine merkezsizlik ve kontrolsüzlük özellikleriyle bağlantılı olarak kişisel veri güvensizliği, gizliliklerin ihlâli, bilgilerin kontrolsüz yayılımı ve siber suç oluşumu gibi konularla alakalı tehditler içermesiyle oluşmaktadır. Ayrıca internetin olumlu özelliklerinin yanı sıra karanlık yönleri de söz konusudur ve bu karanlık alanlar çocuk pornografisi, ırkçı propagandalar olmak üzere farklı suç ve ihlâllere kaynaklık etmektedir (Valerius, 2013:121). Bu noktada İçel, internetin denetlenmesine yönelik süreci şöyle ifade eder:

...Şöyle ki, internet adı verilen kitle iletişim aracı tamamen özgür bir ortamda, adeta salt özgürlük temeli üzerinde gelişmiş ve tüm dünyayı kapsayan bir iletişim ağı durumuna ulaşmıştır. Ancak bu özgürlük ortamı bazı çevrelerce kötüye kullanılmaya başlanmış ve bir bakıma anarşik ortama dönüşmeye yüz tutmuştur. Bu durum şikayetleri çoğaltınca özellikle küçüklere yönelik pornografik ve şiddet içeren yayınlara karşı önlem alınması şeklinde girişimler başlamıştır (İçel, 2018:67).

İnternet düzenlemelerini yayıncılık, basın ve telekomünikasyon modelleri gibi eski medya araçlarına ilişkin düzenlemelerle karşılaştıran Dijk (2016:199), bu üç modele internet modelini de dahil etmektedir. Buna göre internet modeli, halka açık iletişim içerdiği için basın modeliyle ve özel iletişim içerdiği için ise telekomünikasyon modeliyle daha fazla benzerlik göstermektedir. Buradaki ana felsefe, internetin sıkı denetim altında olan telekomünikasyon ve kablo ağlarının altyapısını kullanması sebebiyle üzerinde net bir hakimiyetin kurulamayacağıdır. Bu noktada Dijk, internet yönetişiminin farklı aktörler aracılığıyla gerçekleştiğini (hükümetler, internet toplulukları, şirketler, yazılım, mimari ve güvenlik tasarımcıları) hükümetlerin ise yönetim türünün yasal kontrol mercisi olduğunu belirtmektedir (Dijk, 2016:202).

İnternet ile 1990'lı yıllarda tanışan Türkiye'nin bu alana özellikle ilk yıllarda önemli bir müdahalesi olmamıştır. İnterneti düzenleyen ilk kanun olan 5651 sayılı İnternet Kanunu 2007 yılında kabul edilene kadar, yine mevcut düzenlemelere eklemeler yapılarak internet alanı denetim altında tutulmaya çalışılmıştır. Sonrasında da interneti düzenleyen ilk kanuna kadar içerik düzenlemelerinin, geleneksel kitle iletişim araçlarına yönelik düzenlemeler ve belli kanunlara getirilen ek maddeler çerçevesinde ele alındığı söylenebilir. Ancak artan dijitalleşme tüm dünya devletlerini bu alana müdahale konusunda zorlamıştır. Zira internetin giderek artan etkisi ve yaygınlaşan kullanım oranlarıyla belli sorunlar gündeme gelmiştir. İnternetin, ekonomik ve teknolojik sorunlara sebep olduğu gibi kullanıcıları da kapsayan etik ve hukukî sorunlara da sebep olması bir ihtiyaç olarak 5651 sayılı Kanun'a zemin teşkil etmiştir.

Türkiye, Dijk'ın da ele aldığı yasal kontrolün internet üzerindeki uygulamasıyla 2007 yılında tanışmıştır. 1990'lı yıllarda İnternet ile tanışan Türkiye'nin internet serüvenini üç aşamada inceleyen Henkoğlu ve Yılmaz (2013), 1993-2000 yılları arasını internetin tanınması ve kullanımın yaygınlaşması, 2001-2003 yılları arasını hukuki düzenlemeler ve müdahale dönemi, 2007 ve sonrasını ise erişim engelleme dönemi olarak tanımlamışlar ve bu son döneme 5651 sayılı Kanun'u referans vermişlerdir (2013:219). Dolayısıyla, Türkiye açısından bakıldığında birçok ülke yönetiminin aksine 2001 yılına kadar internet ve içeriklerine yönelik düzenleme ihtiyacına gidilmemiş ve bu anlamda müdahaleci olmayan bir yaklaşım benimsenmiştir (Akdeniz ve Altıparmak, 2008:7). Dolayısıyla internet ile tanışılan ilk dönemlerde internete yönelik herhangi

bir kanun olmadığı için 2007 yılında 5651 sayılı Kanun çıkarılıncaya kadar, davalar TCK'nın ilgili maddeleri uyarınca işleme alınmıştır.⁵ Bu bağlamda internetin ilk dönemlerinde bu alana yönelik yaptırımların bir "yönetişim" uygulaması olarak ortaya çıktığı ancak sonrasında daha çok kontrol ve denetim amaçlı uygulamalara evrildiği söylenebilir.

5651 Sayılı Kanun'un Özellikleri

5651 sayılı İnternet Kanunu, son haliyle on iki ana madde ile dört ek ve beş geçici maddeden oluşmaktadır. Kanun sırasıyla 2011, 2013, 2014, 2015, 2016, 2019 ve 2020 yıllarında belli düzenlemeler yapılmış, bunlardan 2014 yılında 6518 Sayılı Torba Yasa teklifi ile getirilen düzenlemelerle belli maddeler değiştirilmiş ya da iptal edilmiştir. 42 farklı yasayı içeren 6518 sayılı Torba Yasa, KHK tek bir yasa olarak Meclis'e gelmiş, Şubat 2014'te kanunlaşmıştır. Sonrasında Mart 2014 tarihli 6527 sayılı "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile yasanın belli maddeleri tekrar değişikliğe uğramıştır.⁶ 31 Temmuz 2020 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan 7253 Sayılı "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ise 5651 Sayılı İnternet Kanunu'na ilave düzenlemeleri içermektedir. Sosyal medyaya ilişkin düzenlemeleri içeren bu kanun da tıpkı 2014 yılında yapılan düzenlemeler gibi oldukça tartışmalıdır.

2014 yılındaki düzenlemelerin, kişilik hakları ve özel hayat gizliliği unsurlarını ön plana çıkarttığı söylenebilir. Zira yasanın mevcut halinde sadece katalog suçların oluşması durumunda siteye erişim engeli mevcutken, son düzenlemeler ile kişilik hakkı ve özel hayat gizliliği ihlâl edilen kişilerin de sitelere erişim engeli talebinde bulunabilmelerinin yolu açılmaktadır. Bu noktada, özel hayat gizliliğine yönelik tehdit durumları oluştuğunda kararların ilgili kurum başkanı tarafından verilmesi, yasaya getirilen ve oldukça eleştirilen yeni bir düzenlemedir. Diğer taraftan yükselen dijital dünyanın bir gerekliliği olarak anındalık ve hız, tedbirlerin de ivedilikle uygulanmasını gerektirdiğinden, yasa maddelerinin "derhal" gibi kavramlarla oluşturulması şaşırtıcı değildir. Zira, sürekli değişen sanal ortam içeriklerine yönelik kararların hızla alınması ve uygulanması esasının söz konusu olduğu görülmektedir. 7253 Sayılı Kanun ile getirilen son düzenlemeler ise "sosyal medya" yasası olarak da bilinen sosyal medya şirketleri ve kullanıcılarını büyük ölçüde kapsayan bir düzenlemedir. Bu noktada aşağıda, yasaya ilişkin değişiklikler (2014/2020) daha anlaşılır olması bakımından maddeleştirilmiştir:

2014 yılı düzenlemeleri;

- 6/2/2014 tarihli ve 6518 sayılı yasa düzenlemeleri ile erişim engelleme kararlarının içerik ve kapsamı genişlemiştir. Buna göre, katalog suçların işlenmesine yönelik erişim engelleme kararları alınıyorken, yeni düzenlemelerde kişilik hak ihlâlleri ve özel hayat gizliliği ihlâlleri erişim engelleme kapsamına alınmıştır. Bu noktada yasanın 9. madde başlığı olan "içeriğin yayından çıkarılması ve cevap hakkı" yerine 6518 Sayılı Kanun'un 93. maddesiyle "içeriğin yayından çıkarılması ve erişimin engellenmesi" ibaresi getirilmiştir.

- 2014 düzenlemeleri ile yasa organizasyonel bir yapı kurmaktadır. Bu bağlamda TİB7-BTK

5 Konu ile ilgili bilinen ilk olay, 1998 yılında Ankara'da ki belediye protestosuna polislin sert müdahalesine yönelik bir web sitesinde yaptığı yorumdan dolayı 18 yaşındaki bir gence (Emre Ersöz) yönelik gelişmiştir. Web sayfasına, polislin göstericileri dövdüğünü düşündüğüne yönelik attığı mesajın, işçileri dövenin polis değil zabıta olduğu anlaşılmasıyla gence TCK'nın 159. maddesi 1. fıkrası uyarınca "devletin emniyet kuvvetlerini alenen tahkirden" 10 ay ceza verilmiş ancak cezası ertelenmiştir. Bu karar, internet yayınları için yasal çerçeveler henüz oluşmamışken verilen ilk karar olmaması açısından önemlidir.

6 RG, 6527, 01.03.2014, S28928.

7 TİB, 2016 yılında OHAL kapsamında yayınlanan 671 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (RG, 671, 17.01.2016. s.29804) ile kapatılarak, telekomünikasyon sektörünün bağımsız bir idari otorite tarafından yürütülmesi amacıyla görev ve yetkisi tamamen BTK'ya verilmiştir.

Başkanı ve Ulaştırma Bakanı'na geniş yetkiler verilmektedir. Yani, özel hayat gizliliği ihlâli durumlarında iddia sahipleri doğrudan TİB'e başvurarak dört saat içinde erişim engelleme kararı aldirabilmektedir⁸. Kararın gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ise Başkan'ın emri ile ilgili siteler Cumhurbaşkanlığı tarafından erişime re'sen kapatılabilecektir.

- Bu noktada, içeriğe erişim kısıtlarına yönelik verilecek kararların sürelerinin kısaltıldığı görülmektedir. Erişim engellenmesi kararının gereği yasanın ilk halinde yirmi dört saat iken yeni düzenlemede karar en geç dört saat içinde yerine getirilir.
- Yeni yasa düzenlemeleri ile yeni bir kurum olan Erişim Sağlayıcıları Birliği kurularak bu Birlik'e ilave yükümlülükler getirilmiştir. İnternete erişim sağlama hizmeti veren kuruluşların bu kuruma ücretli bir şekilde üye olmaları zorunlu kılınmıştır. Bu kurum ile denetimin merkezleştirilerek tek elden yürütülmesi amaçlanmıştır.
- Kanun'da yeni düzenlemeler ile internet aktörlerinden içerik, yer, erişim ve toplu kullanım sağlayıcıların görev ve sorumlulukları hüküm altına alınmıştır.

2020 Yılı düzenlemeleri;⁹

- 29/7/2020 tarihli ve 7253 sayılı Kanununun 4 üncü maddesiyle, 8. madde başlığı "Erişimin engellenmesi kararı ve yerine getirilmesi" iken metne işlendiği şekilde değiştirilmiş ve birinci fıkrada yer alan "erişimin engellenmesine" ibaresi "içeriğin çıkarılmasına ve/veya erişimin engellenmesine" şeklinde değiştirilmiştir.
- 2020 yılında kabul edilen 7253 sayılı düzenleme ile de "sosyal ağ sağlayıcı" adıyla yeni bir aktör yaratılmış, bu aktör; "sosyal etkileşim amacıyla internet ortamında metin, görüntü, ses, konum gibi içerikleri oluşturmalarına görüntülemelerine ve paylaşımlarına imkan sağlayan gerçek ve tüzel kişiler" olarak tanımlanmıştır. Diğer taraftan ilgili düzenleme bazı sosyal ağ sağlayıcılara da yükümlülükler getirmiştir. Bunlardan oldukça tartışmalı olanı "Temsilci Atama Yükümlülüğü" dür. Bununla günlük erişimi 1 milyondan fazla olan Facebook, Twitter, Instagram gibi sosyal medya platformlarının Türkiye'de temsilci bulundurmaları zorunlu kılınmıştır. Bu sorumluluğu yerine getirmeyen sağlayıcılara yapılan bildirim ve sonrasında idari para cezası, yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda tekrar para cezası, ikinci para cezası sonrasında şartları sağlamayan sağlayıcıya reklam yasağı cezası ve internet trafiği bant genişliğinin ilk önce yüzde elli, sonrasında da yüzde doksan daraltılması gibi cezalar öngörülmüştür.
- Sosyal ağ sağlayıcılara yasanın 9. ve 9/A maddeleri gereğince kişilik hakları ve özel hayat gizliliği ihlali gerekçesiyle yapılan başvurularda en geç 48 saat içinde olumlu ya da olumsuz cevap verme yükümlülüğü getirilmiştir.
- Sosyal ağ sağlayıcıları içeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi kararlarının uygulanmasına ilişkin istatistiksel ve kategorik bilgileri kapsayan raporları kuruma sunmakla mükelleftir. Bu raporlar altı aylık dönemlerde hazırlanarak sağlayıcının internet sitesinde de (kişisel verileri içermeyecek şekilde) yayınlanır.
- Erişimi 1 milyondan fazla olan ağ sağlayıcıları Türk kullanıcıların verilerini Türkiye'de barındırmalıdır. Ancak bu sorumluluğun yerine getirilmemesi durumunda herhangi bir yaptırım öngörülmemiştir.

⁸ Özel hayatın gizliliğinin ihlaline bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde doğrudan Başkanın emri üzerine erişimin engellenmesi Kurum tarafından yapılır. (Mülga cümle: 26/2/2014-6527/18 md.)

⁹ Kanun maddeleri için bkz, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/07/20200731-1.htm> Erişim tarihi, 08.05.2021.

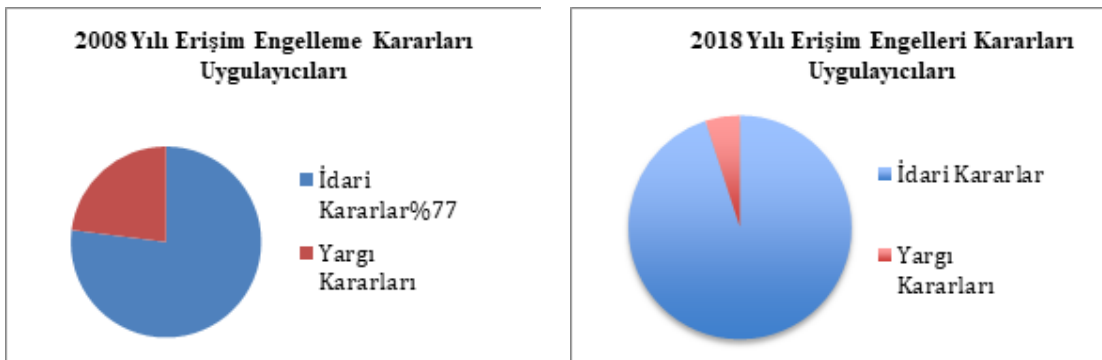
- Son olarak 2020 düzenlemeleri ile yasaya ilk kez “unutulma hakkı” girmiştir. Buna göre kişilik hakkı ihlâl edilenlerin talep etmesi durumunda başvuranın adının karara konu internet adresleri ile ilişkilendirilmemesi kararı verilebilir.

Tüm bu içerikler dahilinde 5651 sayılı Kanun sıklıkla tartışma konusu olmuştur. Öyle ki, sadece ait olduğu sınırlar içinde değil, aynı zamanda Avrupa ülkelerinin de dikkatini çekerek eleştiri almıştır. Yasanın belli maddeleri, ifade ve haberleşme özgürlüğüne yönelik kısıtlamalar içermesi ve bu anlamda AİHS’ni ihlal ettiği gerekçesiyle eleştirilmiştir. Özellikle erişim engellerinin yargı organları dışında idari kurumlarca da alınabilmesine olanak tanıyan düzenlemeler, bu eleştirilerin ana sebebidir. Buna göre TİB ve BTK 5651 Sayılı Kanun’un 8, 8/A ve 9/A maddeleri gereğince erişim engeli kararı alabilme konusunda yetkilendirilmiş, 8/A ve 9/A maddelerine ilişkin alınan erişim engeli kararları hakim onayına tabii kılınmıştır. Bu noktada devreye sulh ceza hakimlikleri girerek erişim engeli kararını vermektedirler. Görülmektedir ki, ülkemizde erişim engelleri söz konusu olduğunda farklı kanunlar aracılığıyla yargı organları sorumlu kılınırken, idari kurumlar da hatırı sayılır derecede bu konuda yetkilidir.

Erişim engellerine yönelik istatistiklere bakıldığında, web sitelerine yönelik erişim engelleme kararlarında, yasanın uygulanmaya başlandığı 2007 yılından bugüne ciddi bir artış olduğu görülmektedir. “Türkiye’den Erişime Engellenen Haber ve Sosyal Medya İçeriklerinin Analiz Raporu” nda yer alan verilere göre (Akdeniz ve Güven, 2018), 2018 yılı sonu itibariyle toplam 245 bin 825 web sitesinin erişime kapatıldığı görülmektedir. Bu oranın 2018 yılı öncesinde 190 bin 922 olduğu düşünülürse, engellemelerin çok ciddi bir oranda seyrettiği söylenebilir. Ayrıca bu artış, yargı kararları ile re’sen alınan kararlar arasında da söz konusudur. Buna göre, 2008 yılı Ekim ayına kadar toplam 1115 web sitesi erişime kapatılmıştır. Bunlardan %23’ü yargı kararları aracılığıyla erişime kapatılırken, idari kararlar aracılığıyla erişime kapatılma oranı %77’dir. Dolayısıyla erişim engellerine ilişkin kararların önemli bir çoğunluğunun TİB tarafından alınan idari kararlarla verildiği görülmektedir.¹⁰ 2018 yılı raporlarında ise bu oranların çok daha kaygı verici olduğu görülmektedir. Ayrıca 2018 yılı içinde 54 bin 903 alan adı ve web sitesinin erişime kapatıldığı ve bu erişim engeli kararlarının %95’inin idari emirlerle, %5’inin ise yargı kararları kapsamında alındığı görülmektedir.

Şekil. 3

2008-2018 Yılları Erişim Engeli Kararları Uygulayıcıları

Kaynak: Engelli Web (2018)

Yine aynı rapora göre, haber siteleri de erişim engelleri ile karşılaşmış, 2018 yılı içinde 3 bin 306 haber sitesine erişim engellenmiştir. Bu haberlerin engelleme kararları 618 farklı kararla 159 farklı sulh ceza hakimliği tarafından verilmiştir (Akdeniz ve Güven, 2018:16).

¹⁰ Rakamlar, Akdeniz ve Altıparmak’ın “İnternet: Girilmesi Tehlikeli ve Yasaktır: Türkiye’de İnternet İçerik Düzenlemesi ve Sansüre İlişkin Eleştirel Bir Değerlendirme” adlı çalışmalarından alınmıştır.

Bu verilerin yanı sıra, Google ve Twitter şeffaflık raporlarında yılda iki kez paylaşılan içerik kaldırma taleplerine bakıldığında, Türkiye'nin ön sıralarda olduğu görülmektedir. 2019 yılı verilere göre Türkiye 4362 içerik kaldırma talebinde bulunmuş, bunun %28'i kabul edilmiştir¹¹. Ayrıca 2018 yılı Twitter raporlarına göre de Türkiye tarafından yapılan 5014 içerik kaldırma talebinin %4'ü uygun bulunmuştur. Yine aynı verilere göre 264 hesap ve 230 tweet erişime engellenmiştir.¹²

BTK tarafından yayınlanan 2019 Ekim ayı itibariyle engelleme içeriklerine ilişkin oranlar ise "Erişim Engelleme Tedbiri İstatistikleri" adıyla yayınlanmış ve Çizelge 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1

Erişim Engelleme Tedbiri İstatistikleri

Tür	Oran(%)
Müstehcenlik	56,71%
Kumar Oynanması için Yer ve İmkân Sağlama	14,71%
Çocukların Cinsel İstismarı	1,94%
Sağlık İçin Tehlikeli Madde Temini	0,1%
Fuhuş	26,38%
Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde	0,09%
Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar	0,04%
İntihara Yönlendirme	0,03%

Kaynak: <https://www.guvenliweb.org.tr/dosya/brEi5.pdf> , Erişim Tarihi: 13.11.2019

Ülkemizde erişim engellerinin istatistiklerini ortaya koyarken bu konuda belki de en önemli erişim engeli örneği olan özgür ansiklopedi Wikipedia'nın (wikipedia.org) erişim engellenmesine değinilmelidir. Wikipedia'nın erişim engeli talebi, 5651 sayılı kanunun 8/A maddesi referans alınarak Başbakanlığın talebi ve Ankara 1. Sulh Ceza Hakimliği kararı ile alınmıştır¹³. Gerekçe ise BTK tarafından Wikipedia içeriğinde yer alan iki yazının Türkiye'nin terör örgütleriyle işbirliği içinde göstermesi ve siteden kaldırılmaması olarak gösterilmiştir. Bu konuda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi uygulamanın ifade özgürlüğü ihlâli olduğu kararını almıştır.

Yasaya ilişkin son düzenlemelere gelindiğinde ise tartışmalar yine kişisel veri güvenliği ihlalleri ve özgür paylaşımın sektöre uğraması yönünde olmaktadır. Buna göre düzenleme ile sosyal medya şirketlerinin, kullanıcıların kimlik ve kişisel verilerini idari mekânizmalar ile paylaşması durumu söz konusu olmakta ve bu da kişisel veri güvenliğinin ihlâli ile eleştirilmektedir. Diğer taraftan böyle bir uygulama, kullanıcıların internet ortamında rahatlıkla paylaşım yapamayacağı ve bu bağlamda bir ifade özgürlüğü ihlâli içererek oto-sansüre neden olacağını göstermektedir. Verilerin Türkiye'de tutulması yükümlülüğü, bir taraftan sosyal medya şirketleri ile kullanıcıların muhataplık düzeylerini artırırken diğer taraftan yine kişisel bilgilerin kamu otoritelerinin eline geçmesinin önünü açmaktadır.

Değerlendirme ve Sonuç

Yaşamın tüm alanlarını kapsayan ve birçok amaç için vazgeçilmez olan internet, bireylere bilgiye ulaşım imkânı kapsamında birçok fırsat ve haklar tanımaktadır. Bu noktadan bakıldığında

¹¹https://transparencyreport.google.com/government-removals/by-country/TR?hl=tr&country_item_amount=group_by:totals;period:Y2019H1;authority:TR&lu=country_item_amount 12.12.2019

¹² <https://transparency.twitter.com/tr/countries/tr.html>. 12.12.2019.

¹³ Ankara 1. Sulh Ceza Hakimliği'nin 29.04.2017 tarih ve 2017/2956 Değişik İş sayılı kararı.

internet, liberal eksendekilerin de savunduğu gibi, bilginin özgürce dolaşımı, bilgiye özgürce ulaşım, ifade ve düşünce hakkı gibi temel insan haklarının kullanıldığı bir merkez yapı haline gelmiştir. Fakat aynı zamanda bu hakların kötüye kullanılarak yasadışı uygulamaların yaygınlaşmasına da zemin hazırlayan bu merkezilik, internetin nasıl düzenleneceği ve temel kişilik haklarının nasıl korunacağı noktasında da önemli bir çelişki yaratmaktadır. Bu noktada, bu alanı düzenleyen 5651 sayılı İnternet Kanunu; özünde barındırdığı içerik düzenlemeleri, erişim engelleri ve sansür gibi konular ekseninde tartışılırken diğer taraftan da kullanıcılar ekseninde koruma ve tedbir vaadi ile kişisel alanların aşımı sorununu da beraberinde getirmektedir. Bir diğer ifade ile dijital alanı düzenleyen söz konusu yasal prosedürler, bir yandan kullanıcıları dijital suç unsurları bağlamında korurken diğer taraftan da temel hak ve özgürlükleri aşma eleştirilerine maruz kalmaktadır.

Artan internet iletişimi, toplumsal düzeni oluşturan bireysel ve kamusal ilişkileri de internet ortamına taşıdığından, düzenlemelerin güncellenmesi ve çoğunlukla erişim engelleri ile sonuçlanması söz konusudur. Yeni sanal alanların sonsuz paylaşım özgürlüğü ve bilgi dolaşımına olanak tanımasıyla ortaya çıkan sorunlar bu düzenlemeler ile kontrol altına alınmak istenmiştir. İnternet içerikleri ve yayınlarına ilişkin geliştirilen düzenlemeler ve yasalaştırma sürecine bakıldığında ilk etapta kullanıcı eksenli koruma amaçlı yaklaşımlar görülmektedir. Ancak sonrasında oluşturulan ek düzenlemeler ve kararlar ile bu koruma amacının sansür niteliği taşıyan engelleme ve kısıtlama uygulamalarına dönüştüğü gözlenir. Birçok hukuki ve bilimsel tartışma ve araştırma da (Akgül ve Kırılıdoğ, 2015; Akdeniz ve Altıparmak, 2008; Gürkaynak, Yılmaz ve Kara 2011; Henkoğlu ve Yılmaz, 2013; Karakaya, 2018; Akgül, 2008; Yavuz, 2014), yasaya yönelik düzenlemeleri olumsuz olarak değerlendirmiştir. Ancak bu kısıtlamaların sadece ülkemize özgü olmadığı, dünya devletlerinin de gerek toplumsal normlar gerekse siyasi nedenlerle içerik düzenlemelerine başvurması ve sansür eğilimleri gösterdiğinin bilinmesi gerekir. Bir devlet refleksisi olan sansür, tarihin her döneminde hemen her düzene hizmet etmiştir ve etmeye devam etmektedir.

Ortaya konan tüm bu bilgilerden hareketle bu çalışmada yeni dönem gözetim pratiği olarak kabul edilen 5651 sayılı İnternet Kanunu'na yönelik oldukça tartışmalı olan 2014 ve 2020 yılı düzenlemeleri, ifade özgürlüğü ve sansür tartışmaları çerçevesinde ele alınmıştır. Çalışma, ilgili düzenlemelere ilişkin bir hukuki tartışma sunmamakla birlikte, iletişimsel boyutlarda yasa düzenlemelerine alternatif bir bakış sunmayı amaçlar. Bu çalışma açısından 5651 sayılı İnternet Kanunu'nu iletişim çalışmalarında bir inceleme nesnesine dönüştüren ise, gözetimin merkezi olan iletişimin dijital boyutunu düzenlemesidir. Bu bağlamda; 5651 sayılı İnternet Kanunu bir dijital gözetim pratiğidir.

İnternet küresel düzeyde açık ya da örtülü şekillerde kontrol altında tutulmak istenmiştir. Ancak Gary Marx'ın (2006) da sıklıkla üzerinde durduğu gibi, yasalar, kurumsal politikalar, çeşitli koruyucu teknikler ile kontrol edilmeye çalışılan bir alan olarak internete yönelik etik sorunlar söz konusudur. İnternetin bilgi toplumunun esasları çerçevesinde yeniden ele alınması, çok sesliye olanak tanıyan bir değişim dinamiği olması da göz önünde bulundurularak "yasakçı" bir zihniyetten kurtarılması esastır. Ancak tüm toplumsal yaşam, bu mecradan gelebilecek tehlikelere de kurban edilmemelidir. Bu amaçla kararında ve sağlıklı bir gözetim ve düzenleyici maddeler bireylerin haklarını korumak adına gereklidir. Ancak kişisel alanların aşılması gayesi ile düşünce-ifade paylaşım ve bilgi alma özgürlüklerinin de bireysel ve anayasal hak olduğu unutulmamalıdır. Diğer taraftan sürekli gözetlenme hissi, bireysel açıdan sorunlu, toplumsal açıdan da olumsuz etkiler içeren bir süreçtir. Özellikle dijital gözetimin görülemeyen ama varlığı bilinen "göz"leri, bireyleri daha oto-kontrollü olmaya yönelteceği gibi, üretkenlik ve yaratıcılıktan

uzaklaştıracaktır. Bu noktada, ortaya çıkan yeni bir sansür dinamiği olarak oto-sansürün ne kadar sağlıklı olacağı tartışmalıdır.

Fiziksel yaşamın tüm kural ve normlarının, dijitalliğin doğasına uyarlanarak bu alana aktarılması, yönetim ve denetiminin oldukça zor olduğu bu alanı bir dereceye kadar kontrol etmeye olanak tanıyacaktır. 5651 Sayılı İnternet Kanunu'nun belli noktalarda keyfi uygulamalara neden olacağı, kişisel çıkarlara hizmet edeceği ve bu durumun da demokratik süreçleri sekteye uğratacağı endişeleri söz konusudur. Özellikle idari tedbir kararlarıyla yapılan düzenlemeler ve uygulanan kararlar sansürü normalleştirmeye ve daha da kaygı verici bir durum olarak oto-sansüre neden olmaktadır. Bu noktada, internette yer alan zararlı içeriklerle mücadele konusu devletin "koruyucu baba" modelinden uzaklaşarak ele alınması gereken bir durumdur. Herşeyden önce bu mücadele, demokrasinin özünden kopmadan, insan haklarına saygılı bir çizgide yürütülmedir. Dolayısıyla güvenlik ihtiyacı ile bireysel özgürlük ihlali arasında gözetimin tarafları olan gözleyen ve gözlenenin çıkarları dengede tutulmalıdır.

Kaynaklar

Akdeniz, Y., Altıparmak, K. (2008). İnternet: Girilmesi Tehlikeli ve Yasaktır Türkiye'de İnternet İçerik Düzenlemesi ve Sansüre İlişkin Eleştirel Bir Değerlendirme. Ankara: İmaj Yayınevi.

Akdeniz, Y., Güven, O. (2018). Engelli Web, Türkiye'den Erişime Engellenen Web Siteleri, Haber, Sosyal Medya İçeriklerinin Analiz Raporu. İstanbul: İfade Özgürlüğü Derneği.

Akgül, M. (2008). "İnternet Yasakları: Bir Hukuk ve Adalet Faciası mı?". TBB Dergisi, 84, 401-416.

Akgül, M., Kırılıdoğ, M. (2015). "İnternet Censorship in Turkey". Internet Policy Review, 4(2).

Benedek, W., Ketteman, M. (2013). İfade Özgürlüğü ve İnternet, Avrupa Birliği Avrupa Konseyi Ortak Projesi. Ankara: Matbam Ajans.

Çelik, E. (2013). "Nefret Söylemi İfade Özgürlüğünün Neresinde?". İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 4(2), 205-239.

Dijk, V. (2016). Ağ Toplumu. İstanbul: Kafka Yayınları.

Gürkaynak, G., Yılmaz, İ., Kara, P. (2010), Türk İnternet Hukuku Uygulamasının ve Mevzuatının Evriminin İlk Dönemini Tamamlaması İçin Öneriler ve Gözlemler, 2. Uluslararası Bilişim Hukuku Kurultayı Bildiriler Kitabı, 17-18 Kasım 2011, İzmir: 2013, s. 172-188.

Henkoğlu, T., Yılmaz, B. (2013). "İnternet Erişim Özgürlüğünün Kısıtlanması: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme". Bilgi Dünyası, 14(2), 215-239.

İçel, K. (2018). Kitle İletişim Hukuku. Beta Yayınları.

İnternet: Thierer, A., Szoka, B. (2009). Cyber-Libertarianism: The Case for Real Internet Freedom, <https://techliberation.com/2009/08/12/cyber-libertarianism-the-case-for-real-internet-freedom/>, Son Erişim Tarihi: 16.02.2019.

İnternet: Karlekar, K., Cook, S. (2009). Freedom on The Net, A Global Assesment of Internet and Digital Media, Freedom House, https://freedomhouse.org/sites/default/files/Freedom%20OnThe%20Net_Full%20Report.pdf, Son Erişim Tarihi: 12.09.2019.

İnternet: Google Şeffaflık Raporu, https://transparencyreport.google.com/government-removals/by-country/TR?hl=tr&country_item_amount=group_by:totals;period:Y2019H1;authority:TR&lu=country_item_amount, Son Erişim Tarihi: 05.01.2020

Dahl, R. (1989). *Democracy and Its Critics*. New Haven: Yale Üniversitesi.

John, R. (2019). "Freedom of Expression in The Digital Age: A Historian's Perspective". *Church, Communication and Culture*, 4(1), 25-38.

Karakaya, S. (2018). "5651 Sayılı Kanun'un 9. Maddesi ve Erişimin Engellenmesi: Koyun Postunda Kurt Hükümü". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (137), 97-132.

Leberknight, C., Poor, H., Chiang, M., Wong, F. (2010). "A Taxonomy of Internet Censorship and Anti-Censorship". *International Journal of E-Politics*, 3(2).

Lessig, L. (1999). "The Law of The Horse: What Cyberlaw Might Teach". *Harvard Law Review*, 113(2), 501-549.

Lessig, L. (2006). *Code 2.0 (2nd ed.)*. New York: BasicBooks.

Li, J. (2013). "Internet Control or Internet Censorship? Comparing the Control Models of China, Singapore, and the United States to Guide Taiwan's Choice". *Journal of Technology Law & Policy*, XIV.

Murdoch, S., Roberts, H. (2013). *Internet Censorship and Control*. Washington: IEEE Computer Society, 6-9.

Roberts, H., Zuckerman, E., Palfrey, J. (2009). *2007 Circumvention Landscape Report: Methods, Uses, and Tools*. Harvard: The Berkman Center for Internet & Society.

Schell, B. (2014). *Internet Censorship, Contemporary World Issues, Science, Technology and Medicine*. California: ABC-CLIO.

Shukla, V., Moosavi, S. (2013). *Role of Censorship, Privacy and Laws in Internet*. Conference Paper, Dubai:

Subramanian, R. (2011). "The Growth of Global Internet Censorship and Circumvention: A Survey". *Communications of The IIMA*, 11(2), 69-90.

Valerius, B. (2013). "İnternet Çağında Ulusal Hukuk Sistemlerinin Uygulama Alanı", (Çev. R. B Atladı). *İnternet Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Yavuz, C. (2014). "İnternet Erişiminin Engellenmesi". *İstanbul Barosu Dergisi*, 21(78), 352-377.

Yılmaz, S.; Doğru, H., Bahçeci, V. (2017). "What If You Cannot Access The Internet in The Surveillance Society? Individuals' Perceptions Related to The Internet Censorship and Surveillance in Turkey". *Journal of Media Critiques*, 3(11), 73-86.